

Vlastní kapitál v procesu přeměny společnosti a jeho účetní zobrazení[#]

Jana Skálová*

Vlastní kapitál společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti je v průběhu života společnosti tvořen zejména vklady vlastníků, kumulovanými zisky a případně fondy z přecenění aktiv na reálnou hodnotu. Vstoupí-li do života společnosti fúze či rozdělení, pak může dojít k ovlivnění vlastního kapitálu oceněním jmění znaleckým posudkem. Promítnutí ocenění jmění do účetnictví zejména v oblasti pasiv pak představuje poměrně složitý účetní problém, který začíná vymezením položek, které mají či mohou být ovlivněny, přes možnost přesunů mezi nimi, až k případné možnosti distribuce vlastního kapitálu vlastníkům. Těmto účetním a právním souvislostem bude věnován následující text.

Současná právní úprava

Přeměny jsou v České republice regulovány zákonem č. 125/2008 o přeměnách. V roce 2011 došlo k významné novele zákona, která byla zveřejněna pod číslem 355/2011 Sb. (dále jen „zákon o přeměnách“ nebo „ZoPS“). Tato novelizace byla svým rozsahem větší než zákon sám a přinesla celou řadu změn, jejichž nezbytnost předvídal již Lasák (2010) a po účinnosti zákona komentuje Dědič (2012) a Čech (2012). Kritiku novelizované úpravy v oblasti nekonceptnosti účetního řešení, kdy je dovoleno přecenění i při fúzích mezi kapitálově provázanými osobami přináší zejména Vomáčková (2011), v předchozích letech na problémy s interpretací některých účetních postupů upozorňuje Sklenář (2010). V oblasti znalecké práce, která je v některých případech přeměn nebytnou podmínkou realizace, obecné oceňovací přístupy rozebírá Mařík, Maříková (2011), speciálním znaleckým přístupům po novele se věnuje Hlaváč (2012) a Podškubka (2011).

Přeměny, v nichž je zakotvena povinnost ocenit jmění znaleckým posudkem jsou fúze nebo rozdělení, kdy je ocenění jmění promítáno také do účetnictví společností. Při změně právní formy či při převzetí jmění jedním společníkem je ocenění jmění společnosti také vyžadováno, nepromítá se však do účetnictví společnosti. Fúze zahrnují sloučení nebo splynutí, rozdělení zahrnuje rozštěpení či odštěpení. Při fúzi sloučením zaniká minimálně jedna zúčastněná společnost a její jmění přechází na existující nástupnickou společnost. Při fúzi splynutím pak zanikají minimálně dvě zúčastněné společnosti, jejich jmění přechází na nástupnickou společnost, která nově vzniká. Rozštěpení představuje přeměnu, kdy existující společnost zaniká a její jmění je rozděleno minimálně mezi dvě společnosti, které jsou nově založeny. Rozštěpení sloučením představuje opět zánik jedné existující společnosti, kdy její jmění je rozděleno mezi minimálně dvě existující společnosti, která se tak společně stávají nástupnickými společnostmi. Odštěpení je přeměna, kde původní společnost nezaniká, existuje dále. Tato společnost je označována jako rozdělovaná, kdy část jejího jmění přechází na nově vznikající nástupnickou společnost. Odštěpení sloučením pak představuje opět rozdělení existující společnosti, která nezaniká a část jejího jmění přechází na jinou existující společnost.

[#] Tento článek byl připraven za přispění prostředků z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumu, vývoje a inovací na Fakultě financí a účetnictví VŠE v Praze v roce 2012 (VŠE IP100040).

^{*} Ing. Jana Skálová, Ph.D. – odborný asistent; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <jana.skalova@vse.cz>.

Dle výčtu možných přeměn je tedy možno shrnout, že povinnost ocenit jmění s dopadem do účetnictví může nastat u zanikající nebo rozdělované společnosti. V tomto textu se nezabýváme změnou právní formy ani převzetím jmění jedním společníkem.

Zákon o přeměnách ukládá povinnost ocenit jmění zanikající nebo rozdělované společnosti v těch případech, kdy při přeměně dochází k vytvoření základního kapitálu nové akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným, nebo je základní kapitál nástupnické společnosti zvyšován ze jmění zanikající společnosti. Jednotlivé případy přeměn zobrazuje tabulka.

Tab. 1: Povinnost ocenit jmění znalcem

Druh přeměny	Důvod	Ustanovení ZoPS¹
Sloučení	Ocenění jmění zanikající společnosti je nutné, pokud má dojít ke zvýšení základního kapitálu nástupnické společnosti	§ 73 – 75
Splynutí	Ocenění jmění všech zanikajících společností je nutné pro vytvoření základního kapitálu nové společnosti	§ 73 – 75
Rozštěpení se vznikem nových společností	Ocenění jmění zanikajících společností je nutné pro vytvoření základního kapitálu nově vzniklých společností	§ 253 – 256
Odštěpení se vznikem nových společností	Ocenění jmění zanikajících společností je nutné pro vytvoření základního kapitálu nově vzniklých společností	§ 253 – 256
Rozštěpení sloučením	Ocenění jmění rozdělované společnosti je nutné, pokud má dojít ke zvýšení základního kapitálu nástupnické společnosti	§ 253 – 256
Odštěpení sloučením	Ocenění jmění rozdělované společnosti je nutné, pokud má dojít ke zvýšení základního kapitálu nástupnické společnosti	§ 253 – 256

Jak z tabulky vyplývá, ocenění jmění se týká buď zanikající společnosti v případě sloučení, splynutí, rozštěpení či rozštěpení sloučením nebo rozdělované společnosti pro případ odštěpení či odštěpení sloučením. Pro zjednodušení dalšího textu bude dále používána pouze fúze sloučením a povinnosti budou vztahovány k zanikající a nástupnické společnosti. Vše dále uvedené platí obdobně pro rozdělovanou společnost pro všechny případy rozdělení a odštěpení, kde dochází k tvorbě či zvyšování základního kapitálu.

Okamžik ocenění jmění společnosti

Zákon o přeměnách před rokem 2012 neobsahoval výslovné ustanovení, k jakému okamžiku se oceňuje. V praxi se za okamžik, k němuž se oceňovalo jmění zanikající či rozdělované společnosti považoval rozvahový den konečné účetní závěrky. Nově od roku 2012 je v § 73 odst. 3 ZoPS zakotvena povinnost zpracovat znalecké ocenění jmění k rozvahovému dni, k němuž je sestavena poslední řádná nebo mimořádná nebo konečná účetní závěrka před vyhotovením projektu fúze.

¹ Ocenění jmění má přímý vliv na základní kapitál nástupnické společnosti.

Je nutno si uvědomit, že v závislosti na nastavení konkrétních podmínek přeměny a stanovení rozhodného dne se může jednat

- a) o závěrku řádnou či mimořádnou, pokud rozhodný den fúze bude následovat po vyhotovení projektu fúze.
- b) o konečnou účetní závěrku, v případě, že rozhodný den bude předcházet vyhotovení projektu fúze. Tato závěrka může být vyhotovována k poslednímu dni standardního účetního období.

Pro oblast rozdělení je prakticky stejné ustanovení, jako je uvedeno pro oblast fúzí, a to konkrétně v § 254, který řeší ocenění jmění společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti pro rozdělení. Tento paragraf opět požaduje ocenění jmění nebo části jmění, které mají přejít na tu kterou nástupnickou společnost, ke dni zpracování poslední řádné, mimořádné nebo konečné účetní závěrky sestavované zanikající nebo rozdělovanou společností před vyhotovení projektu rozdělení. Nově tedy již nemůže být pochyb o dni, ke kterému se má oceňovat (Josková, 2012).

Zobrazení přecenění do účetnictví

Zákon o přeměnách neřeší, jak ocenění jmění znalcem promítnout do účetnictví. Tato problematika je řešena v účetních předpisech. Zvláštním právním předpisem je tedy zákon o účetnictví, který v § 27, odst. 3 uvádí: „*Pokud zákon o přeměnách obchodních společností a družstev ukládá povinnost ocenění jmění při přeměně společnosti, oceňuje se majetek a závazky reálnou hodnotou v případech stanovených prováděcím právním předpisem. Prováděcí právní předpis stanoví i okamžik účtování o ocenění reálnou hodnotou.*“

Celá problematika jak a kdy zaúčtovat ocenění jmění do účetnictví tak byla přesunuta do vyhlášky č. 500/2002 Sb. o účetnictví, kde jsou jí věnovány tři paragrafy (§ 54, 54a a 54b).

Obecně je možno uvést, že vyhláška stanovuje okamžik, kdy ocenění jmění zanikající společnosti vstupuje do účetnictví, a tím je rozhodný den přeměny. Situace se poněkud komplikuje tím, že od roku 2012 zákon umožňuje v podstatě dvě koncepce rozhodného dne.

Rozhodný den pro účely účetnictví

Rozhodný den je vymezen v § 11 zákona o přeměnách jako den, od kterého se jednání zanikající či rozdělované obchodní společnosti považují účetního hlediska za jednání uskutečněná na účet nástupnické společnosti. Při přípravě přeměny po 1. 1. 2012 musí rozhodný den splňovat tyto parametry:

1. rozhodný den nesmí předcházet o více než 12 měsíců okamžik, kdy je podán návrh na zápis přeměny do obchodního rejstříku,
2. rozhodný den může být položen nejpozději na den zápisu přeměny do obchodního rejstříku.

Rozhodný den je tedy možno stanovit na počátku procesu přípravy přeměny (tj. jako den předcházející vypracování a schválení projektu přeměny), ale i na konec procesu (tj. jako den následující po vypracování a schválení projektu přeměny), nejpozději jako den zápisu přeměny do obchodního rejstříku.

Volit mezi těmito alternativami mohou české společnosti a to nejen pro přeshraniční fúze (kde je tato flexibilita navázána na právní řád jiného státu), ale i pro tuzemské fúze. České společnosti tím získávají nespornou konkurenční výhodu, obdobný postup byl zvolen na Slovensku od 1. 1. 2010. Vzniká tedy otázka, zda od roku 2012 budou české společnosti při tuzemských fúzích spíše postupovat „po staru“ nebo zda se budou přiklánět k nové možnosti.

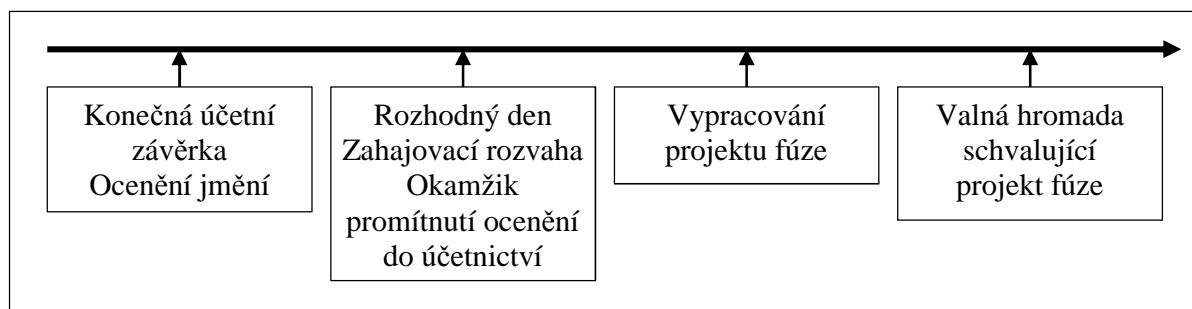
Okamžik zachycení ocenění jmění do účetnictví

Jak bylo uvedeno výše, ocenění jmění se provádí ke dni sestavení účetní závěrky, a to buď konečné účetní závěrky, poslední řádné účetní závěrky nebo mimořádné účetní závěrky, podle okolností, za kterých je přeměna připravována. Tento den je ve vyhlášce označen jako „rozvahový den pro ocenění“, čímž se rozumí den, k němuž byla sestavena účetní závěrka využitá pro ocenění jmění posudkem znalce pro projekt přeměny společnosti

Zákonný rámec uplatňovaný v účetnictví do konce roku 2011 předpokládal, že ke jednomu datu bylo provedeno ocenění a ke stejnému datu se toto ocenění promítlo do účetnictví zanikající či rozdělované společnosti. Tento koncept byl od 1. 1. 2012 změněn a nově ocenění jmění není účtováno do účetnictví zanikající či rozdělované společnosti ke dni konečné účetní závěrky. Ocenění jmění je zaúčtováno do účetnictví k rozhodnému dnu a je zobrazeno v zahajovací rozvaze nástupnické společnosti.

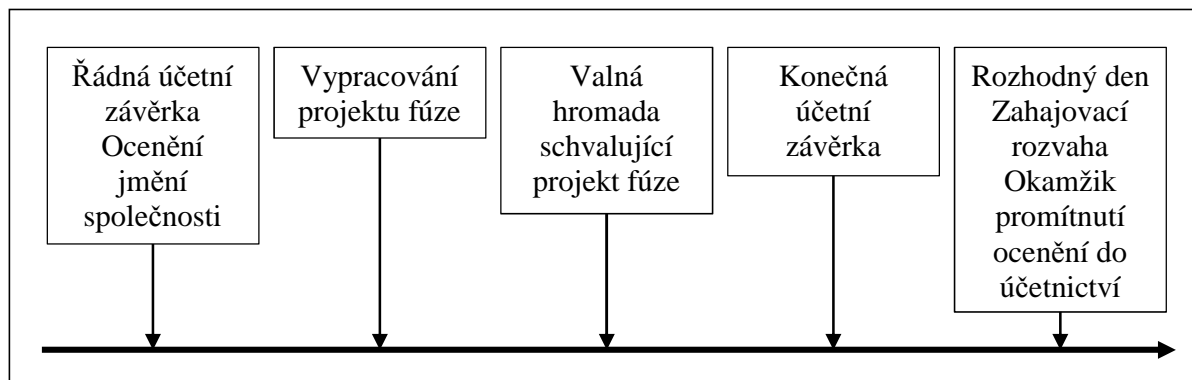
Může tak dojít ke dvěma možnostem, kdy bude zachyceno ocenění jmění do účetnictví z hlediska času. První možnost je, že bude rozhodný den následovat bezprostředně po konečné účetní závěrce, která bude použita pro ocenění jmění. Pak je možno si představit scénář takový, že k datu 31. 12. je sestavena konečná účetní závěrka, datum 1. 1. je rozhodný den, k němuž je sestavena zahajovací rozvaha. Ocenění jmění je tak aktuální a promítne se do účetnictví.

Obr. 1: Postup kroků při rozhodném dnu předcházejícím přípravu projektu

Druhou možnost, kdy může být promítnuto ocenění jmění do účetnictví nástupnické společnosti, ukazuje následující obrázek. Celá situace může být z hlediska času plánována tak, že řádná účetní závěrka k 31. 12. bude použita jako podklad pro znalce pro ocenění jmění. Nové účetní období započne 1. 1. a bude připravován projekt fúze. Teprve po jeho schválení na valné hromadě nastane rozhodný den, který může být spojen s právními účinky. Ke dni předcházející rozhodný den bude sestavena konečná účetní závěrka a k rozhodnému dnu zahajovací rozvaha. V zahajovací rozvaze bude zobrazeno přecenění jmění, které ale může být již řadu měsíců zastaralé.

Obr. 2: Postup kroků při rozhodném dnu následujícím za přípravou projektu

Výhodou nové metody je, že je uplatňována pro přeshraniční i tuzemské fúze, takže v účetním zobrazení mezi nimi není koncepčních rozdílů.

Ovšem v souvislosti s flexibilitou rozhodného dne se objevila řada dalších úskalí, které vyústily do rozsáhlých změn účetních předpisů. Základní změny v zaúčtování ocenění jmění do účetnictví je možno rozdělit do dvou základních okruhů:

1. okamžik zaúčtování přecenění k rozhodnému dnu,
2. změny vyvolané flexibilitou rozhodného dne.

Způsob přecenění aktiv

Pro zaúčtování přecenění se předpokládá využití techniky goodwillu nebo oceňovacího rozdílu k nabytému majetku, což uvádí vyhláška v ustanovení § 54 odst. 2, když odkazuje na využití ustanovení § 24 odst. 3 písm. a) bod 1 a 2 zákona o účetnictví.

Goodwill vzniká, je-li k dispozici výnosové ocenění jmění (tj. ocenění, kde je výsledná hodnota tvořena jedním číslem) a zároveň máme k dispozici také položkové ocenění majetku a závazků, které tvoří dané jmění. Pokud od hodnoty všech oceňovaných položek majetku odečteme hodnotu všech oceňovaných položek závazků, získáme – zjednodušeně řečeno – hodnotu jmění stanovenou substanční metodou ocenění. Výsledek ocenění dosažený výnosovou metodou se ve většině případů liší od výsledku ocenění dosaženého substanční metodou. Goodwill pak představuje rozdíl mezi hodnotou dosaženou výnosovým oceněním a hodnotou získanou substančním oceněním.

V praxi se při účtování postupuje tak, že se nejdříve k jednotlivým složkám majetku a závazků přiúčtuje hodnota přecenění (tj. rozdíl mezi tržní cenou a stávající účetní hodnotou konkrétního aktiva), se souvztažným zápisem do položky *A.II.4. – Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti* ve vlastním kapitálu. Následně pak dojde k vyčíslení a zaúčtování goodwillu, opět se souvztažným zápisem do položky *A.II.4. – Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti*.

Goodwill se na základě ustanovení § 6 odst. 3 písm. d) vyhlášky odepisuje rovnoměrně, od rozhodného dne přeměny, zpravidla 60 měsíců. Odepisovat goodwill je možno i po dobu delší než 60 měsíců, což musí být zdůvodněno v příloze k účetní závěrce. Goodwill vzniklý při přeměně nemá daňové dopady, odepisuje se pouze účetně.

Oceňovací rozdíl k nabytému majetku je podle ustanovení § 7 odst. 10 vyhlášky představován rozdílem mezi hodnotou ocenění majetku podle posudku znalce (většinou zpracovaného za využití výnosové metody ocenění) a součtem stávajících účetních hodnot majetku po odečtení součtu stávajících účetních hodnot závazků. Zaúčtování přecenění pomocí oceňovacího rozdílu k nabytému majetku je jednodušší než zaúčtování goodwillu, neboť postačí jediný účetní zápis, kdy účtujeme vypočítanou hodnotu oceňovacího rozdílu k nabytému majetku do aktivní položky *B.II.9. – Oceňovací rozdíl k nabytému majetku* se souvztažným zápisem do pasívní položky vlastního kapitálu *A.II.4. – Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti*.

Oceňovací rozdíl k nabytému majetku se na základě ustanovení § 7 odst. 10 vyhlášky odepisuje rovnoměrně, od rozhodného dne přeměny, po dobu 180 měsíců. Pokud nejsou součástí nabytého majetku aktiva s dobou použitelnosti delší než 15 let (tj. nemovitosti), může účetní jednotka rozhodnout o době odepisování oceňovacího rozdílu k nabytému majetku kratší než 180 měsíců. Takový postup pak odůvodní v příloze k účetní závěrce. Oceňovací rozdíl k nabytému majetku vzniklý při přeměně nemá daňové dopady, odepisuje se pouze účetně.

Při rozhodování, kterou variantou zaúčtovat přecenění při přeměně, je důležité si uvědomit, jaké budou dopady odpisů oceňovacího rozdílu k nabytému majetku nebo goodwillu do výsledku hospodaření společnosti. Bylo-li například přecenění znalcem oproti původním účetním hodnotám vysoké a zvolíme-li metodu oceňovacího rozdílu, může při prodeji jednotlivých aktiv docházet k vysokým účetním ziskům, v dalších letech pak naopak při odpisování oceňovacího rozdílu k účetním ztrátám.

Zobrazení přecenění v pasivech

Vyhláška pro zaúčtování přecenění do pasiv rozvahy obsahuje několik speciálních položek. Jedná se o položky zařazené do skupiny *A.II Kapitálové fondy*:

- *A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti.*
- *A.II.5 Rozdíly z přeměn společnosti.*
- *A.II.6 Rozdíly z ocenění při přeměnách společnosti.*

Položka *A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti* (dříve používané číslo syntetického účtu 418) obsahuje rozdíly mezi oceněním majetku a závazků v účetnictví zanikající účetní jednotky a oceněním jmění při přeměně společnosti k rozvahovému dni pro ocenění.

Položka *A.II.5 Rozdíly z přeměn společnosti* obsahuje rozdíly z rozvahových operací vzniklé například vyloučením vzájemných pohledávek a závazků nebo rozdíly vzniklé z vyloučených aktiv a pasiv, která se v souladu s vyhláškou a zákonem nevykazují (při přeshraničních fúzích).

Od roku 2012 zavedená položka *A.II.6. Rozdíly z ocenění při přeměnách společnosti* se používá, pokud rozhodný den nenásleduje po účetní závěrce použité pro ocenění jmění zanikající či rozdělované společnosti.

Okamžik zaúčtování přecenění k rozhodnému dnu

Rozhodný den navazuje na rozvahový den ocenění jmění

Pokud se rozhodný den shoduje se dnem otevření účetních knih, který následuje po rozvahovém dni pro ocenění jmění zanikající společnosti (tj. technika „po staru“), zanikající účetní jednotka účtuje k rozhodnému dni o ocenění majetku a závazků reálnou hodnotou, a to po otevření účetních knih. Majetek a závazky této společnosti tak budou od rozhodného dne v jejích účetních knihách oceněny dle znaleckého posudku. Veškeré úbytky majetku pak budou při spotřebě vstupovat do výsledku hospodaření již v novém ocenění.

Při této alternativě účetní jednotky zúčastněné na přeměně otvírají účetní knihy k rozhodnému dni přeměny a vedou účetnictví samostatně od rozhodného dne do dne zápisu přeměny do obchodního rejstříku (podle zákona o účetnictví § 17, odst. 3.). Pokud bude sestavena mezitímní účetní závěrka v procesu přípravy přeměny, obsahuje pak tato závěrka již přeceněné hodnoty aktiv, závazků a vlastního kapitálu.

Nástupnická účetní jednotka při úspěšně dokončené fúzi, tedy ke dni zápisu fúze do obchodního rejstříku upraví své účetnictví tak, že ho spojí s účetnictvím zanikající společnosti a to s účinky od rozhodného dne.

Nástupnická účetní jednotka při přeměně společnosti, účtuje ke dni zápisu přeměny do obchodního rejstříku s účinky od rozhodného dne – podle technických podmínek, které velmi často silně ovlivňují způsob spojení účetnictví – zejména tyto účetní operace:

1. převzetí aktiv, pasiv, nákladů a výnosů zanikající společnosti,
2. použití vlastního kapitálu zanikající společnosti k převodu do vlastního kapitálu nástupnické společnosti tak, aby došlo k souladu se zahajovací rozvahou a projektem fúze. Tato část představuje zejména použití oceňovacího rozdílu vykázaného v položce pasiv zanikající společnosti *A.II.4. Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti*, pokud jeho rozdělení do ostatních položek vlastního kapitálu upravuje projekt fúze, či je popsán v komentáři k zahajovací rozvaze.

Rozhodný den je spojen se dnem zápisu fúze do obchodního rejstříku

Pokud se je rozhodný den vzdálen od rozvahového dne ocenění jmění, pak nastává situace, kdy mezi oceněním jmění a jeho zaznamenáním do účetnictví může uběhnout řada měsíců. Není už dále podstatné, zda se rozhodný den shoduje či nikoliv se dnem zápisu fúze do obchodního rejstříku. Protože ale bude toto řešení praktické, lze předpokládat, že pokud již společnosti rozhodnou o odsunu rozhodného dne od okamžiku ocenění, budou se snažit o spojení s právními účinky.

Pokud se tedy rozhodný den shoduje se dnem zápisu fúze do obchodního rejstříku, nástupnická účetní jednotka účtuje o majetku a závazků (který převzala od zanikající společnosti) a to v ocenění reálnou hodnotou, po otevření svých účetních knih. Zanikající účetní jednotka sestaví konečnou účetní závěrku v historických cenách a o ocenění majetku a závazků reálnou hodnotou neúčtuje.

Protože ale došlo v mezičase (mezi rozvahovým dnem pro ocenění a rozhodným dnem fúze) k řadě účetních operací spojených s běžným životem zanikající účetní jednotky, může dojít k tomu, že ocenění jmění a skutečný stav majetku a závazků nebudou shodné. Jak vyřešit tento nesoulad?

Tento nesoulad je řešen v rovině obchodně právní a v rovině účetní.

Obchodně právní rovina spočívá v tom, že pokud k datu konání valné hromady zúčastněné společnosti jsou statutárním orgánem známy skutečnosti, že došlo ke změně v hodnotě jmění jakékoliv zúčastněné společnosti na fúzi, pak musí o tom informovat společníky. Ti mají možnost odmítnout schválit projekt fúze a celá transakce se nerealizuje. Pokud přesto společníci projekt fúze schválí, pak už „musí“ účetnictví si poradit a zachytit spojení podniků.

Základním problémem je to, že zvolené účetní řešení je zcela podřízeno koncepci obchodního práva. Není důvod se tomu příliš divit, protože tato koncepce prolíná nejen české účetnictví, ale i národní úpravy účetnictví okolních evropských států. Jako obecné základní prvky této provázanosti je možno uvést například: Výše základního kapitálu uvedená v obchodním rejstříku kapitálové společnosti musí být zaúčtována v účetnictví v pasívech a vykázána v účetní závěrce. Pokud emisi nových podílů odpovídá ocenění jmění zanikající společnosti, které může být až 12 měsíců staré, pak může dojít k tomu, že dojde k nesouladu mezi potřebou vykázat navýšený základní kapitál, kterému ale nebude odpovídat hodnota aktiv získaných od zanikající společnosti v podstatě jako nepeněžitý vklad nových vlastníků.

Na této koncepci je nejčastěji kritizováno to, volba určité obchodně právní formy transakce spojování podniků vede k určité podobě účetního zobrazení a jiná podoba obchodně právní formy transakce povede k jinému účetnímu zobrazení. Zobrazení v účetnictví je pak závislé na volbě právní podoby transakce (Pelák 2006).

Způsob účetního řešení je ve vyhlášce popsán dosti benevolentně a ponechává se na rozhodnutí účetní jednotky, jakou metodu zvolí pro ocenění aktiv a zda si nechá zpracovat druhé znalecké ocenění. Bude tak velmi často otázkou dalších nákladů, vyšší pracnosti a

zvýšené pečlivosti účetní jednotky či důslednosti auditora to, aby se v účetnictví spojených podniků po fúzi neobjevily některé závažné nedostatky jako nadhodnocení aktiv či nesprávné vykázání neexistujících položek v aktivech (goodwill, oceňovací rozdíl k nabytému majetku) a tomu odpovídající nesprávná výše vlastního kapitálu.

Jak tedy postupovat? Nejprve je nutno mít k dispozici údaje konečné účetní závěrky zanikající společnosti a posoudit (na úrovni nástupnické společnosti), zda došlo k významným změnám ve struktuře aktiv a závazků a zda je vhodné nechat zpracovat druhý znalecký posudek, který by „zkontroloval“ stav jmění k rozhodnému dnu.

Ve vazbě na zvolenou metodu aktiv jsou pak možné následující alternativy.

Metoda s goodwillem

Nástupnická společnost nejprve musí stanovit individuální ocenění majetku a závazků, které byly vykázány k rozvahovému dni závěrky, která byla použita jako podklad pro ocenění jmění, a vypočítat výši goodwillu (do aktiv) a oceňovacího rozdílu (do pasiv), který by byl vykázán na položce *A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti*, pokud by rozhodný den byl shodný se dnem otevření účetních knih bezprostředně následujícím po rozvahovém dnu pro ocenění.

Touto cestou se zjistí výše vlastního kapitálu, který celý může být použit nástupnickou společností na zvýšení základního kapitálu. Tento postup není možno doporučit, je však zákonem o přeměnách dovolen (§ 89 odst. 3 pro s.r.o., § 105 pro a.s. umožňují zvýšení základního kapitálu o celou hodnotu jmění stanovenou znalcem). Proto účetní předpisy předpokládají, že bude ocenění jmění promítnuto do účetnictví v původní hodnotě, tedy že dojde k navýšení vlastního kapitálu zaúčtováním fondu z přecenění do položky *A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti*. Změny ve struktuře aktiv (zjednodušeně úbytky aktiv) budou vést k tomu, že části oceňovacích rozdílů zahrnutých do položky *A.II.4*, již nejsou obsaženy v aktivech společnosti. Tomu pak musí odpovídat další kroky, které musí vést k jeho korekci položky *A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti*, ovšem ne jejím prostým snížením, ale samostatným řádkem v pasivech rozvahy. Prosté snížení fondu z přecenění by ohrozilo možnost vyjádřit základní kapitál v maximální výši dle znaleckého ocenění anebo by bylo nutno účtovat o vzniku jakési „ztráty z fúze“.

Zavedení samostatné korekční položky „*A.II.6. Rozdíly z ocenění při přeměnách společnosti*“ je v podstatě jakousi obdobou německé možnosti vykázání ztráty z fúze (Verschmelzungsverlust). Podle Knüppela (2006, str. 248) „pokud hodnota vydaných akcií přesahuje nominální hodnotu vlastního kapitálu, což je způsobeno převzetím účetních hodnot aktiv, pak dojde ke vzniku ztráty z fúze. Tato možnost je sice obchodně právně přípustná, zatíží však nástupnickou společnost v dalších letech tím, že omezuje možnost rozdělení zisku pro akcionáře a to tak dlouho, dokud není z běžných zisků celá ztráta z fúze pokryta“.

Postup v českém účetnictví je tedy ten, že účetní jednotka zjistí, jaká aktiva, závazky a vlastní kapitál byl vykázán v konečné účetní závěrce zanikající společnosti a zjistí rozdíly, tj. úbytky aktiv i úbytky souvisejících oceňovacích rozdílů.

Fond z oceňovacích rozdílů vykazaný v pasivech v položce *A.II.4*, v té části, které se vztahují k úbytkům majetku a závazků v období mezi rozvahovým dnem pro ocenění a rozhodným dnem, se tedy koriguje prostřednictvím účtu vykazovaného v položce „*A.II.6. Rozdíly z ocenění při přeměnách společnosti*“. Zde budou zchyceny ty oceňovací rozdíly, které se vztahují k úbytkům majetku a závazků, které nastaly v období ode dne následujícího po rozvahovém dnu pro ocenění až do rozhodného dne. Tuto položku je nutno posuzovat

v souvislosti s vykázaným hospodářským výsledkem společnosti (ziskem či ztrátou) ke konci účetního období.

Pokud např. původní hodnota aktiva k datu ocenění jmění činila 50, znalecké ocenění by činilo 80 a dojde k prodeji tohoto aktiva za prodejní cenu 80, pak dosažený zisk ve výši 30 bude součástí hospodářského výsledku. V účetnictví nástupnické společnosti by se měla projevit hodnota 30 jako přecenění tohoto aktiva na položce A.II.4, dále pak korekce – 30 na položce A.II.6. V tomto modelovém případě může být z položky A.II.4 navýšen základní kapitál nástupnické společnosti, korekční položka A.II.6. bude vyrovnána oproti vzniklému zisku.

Metoda s oceňovacím rozdílem k nabytému majetku

Pokud účetní jednotka zvolí postup ocenění majetku a závazků reálnou hodnotou způsobem ocenění podle § 24 odst. 3 písm. a) bodu 1 zákona o účetnictví, tedy převzetí účetních hodnot zaniklé společnosti a vyčíslení souhrnného Oceňovacího rozdílu k nabytému majetku, který se vykazuje v aktivech v položce B.II.9., pak vyhláška dovoluje alternativu, že nástupnické společnost ve svém účetnictví o položce „A.II.6. Rozdíly z ocenění při přeměnách společností“ neúčtuje.

Poněkud překvapivě tak při použití oceňovacího rozdílu k nabytému majetku, zaúčtuje nástupnické společnost k rozhodnému dni přecenění majetku a závazků zanikající společnosti podle znaleckého posudku, které je již poněkud staršího data. Pokud by byl zpracováván k rozhodnému dni nový znalecký posudek na ocenění jmění, na jehož základě by byla identifikována změna hodnoty položky oceňovacího rozdílu k nabytému majetku, účetní jednotka promítne tuto změnu do položky oceňovacího rozdílu k nabytému majetku, souvztažně se zápisem do položky „A.II.6. – Rozdíly z ocenění při přeměnách společností“. Tedy při použití techniky oceňovacího rozdílu k nabytému majetku představuje dodatečné účtování pouze v případě, že bude k rozhodnému dni zpracován nový znalecký posudek na ocenění jmění, jinak se položka „A.II.6. – Rozdíly z ocenění při přeměnách společností“ při této technice nepoužije

Nástupnická účetní jednotka pak bude účtovat

- a) o převzetí nebo úbytku aktiv a pasiv zanikající účetní jednotky,
- b) o převzetí nebo úbytku oceňovacích rozdílů vykazovaných v pasivech k majetku a závazkům podle § 54 a 54a vyhlášky,
- c) o vyloučení vzájemných pohledávek a závazků a dalších skutečnost týkajících se položky pasiv A.II.5 Rozdíly z přeměn společností,
- d) o použití oceňovacích rozdílů vykázaných v pasivech v položkách A.II.4 až A.II.6, pokud projekt nebo komentář k zahajovací rozvaze provádí rozdělení těchto položek.

Nástupnická účetní jednotka může všechny výše uvedené účetní případy promítnout do sestavení zahajovací rozvahy, je-li takovýto postup efektivní.

Praktický příklad na fúzi společností

Společnost zanikající v důsledku fúze sloučením ve svém účetnictví v poslední řádné účetní závěrce vykazovala pouze dva majetky, majetek A v ocenění 50, majetek B v ocenění 50 a vlastní kapitál ve výši 100. K tomuto datu ocenění jmění znalcem činilo 180. Pro účely zjednodušení společnost nevykazuje žádné závazky ani není účtováno o odložené či splatné dani.

Pokud by společnosti zvolily rozhodný den následující po datu účetní závěrky použité pro ocenění jmění zanikající společnosti znalcem, mohla by zanikající společnost zaúčtovat k rozhodnému dni do svého účetnictví přecenění jmění a to buď položkové s vyčíslením

goodwillu, nebo s použitím oceňovacího rozdílu. Takto přeceněná aktiva a pasiva by následně byla převzata nástupnickou společností ke dni zápisu fúze do obchodního rejstříku, ale s účinky od rozhodného dne.

Následující rozvahy zobrazují dopad obou alternativ.

Tab. 2: Přeceněná rozvaha s využitím oceňovacího rozdílu k nabytému majetku

Aktiva		Pasiva	
Majetek A	50	Původní vlastní kapitál	100
Majetek B	50	A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti	80
Oceňovací rozdíl k nabytému majetku	80		
Aktiva celkem	180	Pasiva celkem	180

Tab. 3: Přeceněná rozvaha s využitím goodwillu

Aktiva		Pasiva	
Majetek A	70	Původní vlastní kapitál	100
Majetek B	80	A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti	80
Goodwill	30		
Aktiva celkem	180	Pasiva celkem	180

Pokud však zúčastněné společnosti rozhodnou, že rozhodný den spojí s právními účinky fúze, pak bude přecenění účtováno do účetnictví až k rozhodnému dni, který bude od data ocenění jmění vzdálen řádově několik měsíců.

V běžném životě společnosti může dojít ke změnám ve struktuře majetku a závazků. Pro názornost bude dále zvolena poněkud mimořádná situace.

Majetek B byl zničen požárem a dle šetření policie bylo zjištěno, že se jednalo o vznik požáru z nedbalosti zaměstnanců společnosti. Došlo tak k vyřazení majetku B v účetní hodnotě 50, což vedlo ke vzniku ztráty společnosti. Náhrada této škody od zaměstnanců není v účetnictví zobrazena, protože je o ní vedeno soudní řízení a pravděpodobnost jejího získání je minimální.

Společnosti mají v této situaci možnost od plánované fúze odstoupit. Pokud se však vlastníci rozhodnout fúzi realizovat, pak dopady vzniklé situace do zahajovací rozvahy nástupnické společnosti mohou být odlišné, podle toho zda společnost zvolila metodu položkového ocenění s vyčíslením goodwillu nebo zda společnost zvolila metodu oceňovacího rozdílu

Při využití oceňovacího rozdílu k nabytému majetku – v této alternativě může být vypočten původní oceňovací rozdíl k nabytému majetku a rozvaha bude vypadat následujícím způsobem

Tab. 4: Zobrazení v účetnictví k rozhodnému dnu s oceňovacím rozdílem

Aktiva		Pasiva	
Majetek A	50	Původní vlastní kapitál	100
Majetek B	0	A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti	80
		Ztráta za běžné účetní období	-50
Oceňovací rozdíl k nabytému majetku	80		
Aktiva celkem	130	Pasiva celkem	130

Lze se však domnívat, že došlo k nesprávnému nadhodnocení sumy aktiv. Pokud by k rozhodnému dnu byl zpracován nový znalecký posudek (jak umožňuje vyhláška), bylo by možno provést úpravu výše položky v aktivech – oceňovacího rozdílu k nabytému majetku a použili bychom v pasivech položku A.II.6. – *Rozdíly z ocenění při přeměnách společnosti.*

Např. znalecký posudek k rozhodnému dnu fúze ocenil jmění společnosti na 100. Z tohoto důvodu by došlo ke snížení hodnoty oceňovacího rozdílu a dopady do rozvahy by byly následující:

Tab. 5: Zobrazení v účetnictví k rozhodnému dnu dle nového znaleckého posudku

Aktiva		Pasiva	
Majetek A	50	Původní vlastní kapitál	100
Majetek B	0	A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti	80
		A.II.6. – Rozdíly z ocenění při přeměnách společnosti.	-30
Oceňovací rozdíl k nabytému majetku	50	Ztráta běžného období	-50
Aktiva celkem	100	Pasiva celkem	100

V pasivech je vykázána původní výše položky A.II.4 ve výši 80, se kterou mohlo být počítáno pro zvýšení základního kapitálu nástupnické společnosti. Položka snížení původního ocenění doložená druhým posudkem znalce je vykázána v A.II.6. V popisovaném případě jde o část oceňovacího rozdílu, který se týkal majetku B a je započten v pasivech v položce A.II.4. Ztráta ve výši 50 pak představuje skutečnou ztrátu majetku B.

Vyžití goodwillu

Při položkovém ocenění je zřejmé, že oceňovací rozdíl ke zničenému majetku činil částku 30, která tedy bude vykázána jako snížení celkového původně vyčísleného přecenění. Tato „snížení“ bude zobrazena v položce A.II.6.

Tab. 6: Zobrazení v účetnictví k rozhodnému dnu s goodwillem

Aktiva		Pasiva	
Majetek A	80	Původní vlastní kapitál	100
Majetek B	0	A.II.4 Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti	80
		A.II.6. – Rozdíly z ocenění při přeměnách společností.	-30
Goodwill	20	Ztráta běžného období	-50
Aktiva celkem	100	Pasiva celkem	100

Tento postup byl zvolen do vyhlášky z toho důvodu, že celé ocenění jmění v původní výši 180 může být použito nástupnickou společností na zvýšení základního kapitálu. Proto jako samostatná položka (A.II.6) mají být vykázány změny ve výši jmění od okamžiku ocenění (k datu poslední řádné účetní závěrky) do rozhodného dne. Pokud by tedy nástupnická společnost zvyšovala základní kapitál o 180, dojde k přeúčtování původního základního kapitálu zanikající společnosti a položky A.II.4. do základního kapitálu nástupnické společnosti. Položka A.II.6. i ztráta zanikající společnosti musí být na základě rozhodnutí valné hromady při schvalování účetní závěrky nástupnické společnosti vyrovnána oproti ziskům v budoucích letech.

Tab. 7: Dopady do zahajovací rozvahy nástupnické společnosti

Aktiva		Pasiva	
		Základní kapitál	180
		A.II.6. – Rozdíly z ocenění při přeměnách společností.	-30
		Ztráta běžného období	-50
Aktiva celkem	100	Pasiva celkem	100

Závěr

Novela zákona o přeměnách přinesla řadu pozitivních změn do procesů přeměn. Na tyto změny musely reagovat i účetní předpisy. Právní řešení flexibility rozhodného dne zcela jistě přineslo možnosti lepší realizace přeshraničních fúzí, na druhé straně však pro použití v tuzemské praxi přineslo nové problémy.

Zcela jistě je možno uvést, že po novele došlo ke zjednodušení účetního řešení, pokud bude fúze prováděna s rozhodným dnem na počátku procesu, tedy v podstatě metodou, která byla obvyklá v minulých letech. Na druhou stranu je relativně komplikované účetní řešení situace, kdy rozhodný den nebude okamžitě následovat po rozvahovém dnu ocenění jmění, tedy dojde k významnějšímu časovému posunu mezi okamžikem ocenění a rozhodným dnem.

Právní úprava v českých účetních prepisech nabízí variantní a nedůsledné řešení, což zcela jistě není možno pozitivně hodnotit. Účetním jednotkám se ponechává velký prostor k volbě účetního řešení, který není možno zdůvodňovat cílem snížení nákladů a snížení administrativní náročnosti přeměn. Na místě zcela jistě byla přísnější úprava od zákonodárce, který měl stanovit povinnost zpracování druhého znaleckého posudku, pokud bude pro případ odložení rozhodného dne na konec procesu fúze.

Literatura:

- [1] Čech, Petr. (2012): *Hlavní změny a novinky v zákoně o přeměnách.* Auditor, 2012, roč. 19, č. 1, s. 10-15.
- [2] Dědič, J. (2012): *Novinky v právní úpravě přeměn obchodních společností a družstev.* Obchodněprávní revue, 2012, roč. 4, č. 1, s. 9-17.
- [3] Hlaváč, J. (2012): *Nové úkoly a změny pro znalce v přeměnách.* Auditor, 2012, roč. 19, č. 1, s. 20-21.
- [4] Josková, L. – Šafránek, J. – Čouková, P. – Podškubka, T. (2012): *Fúze, právo, účetnictví a daně.* Praha, Linde, 2012.
- [5] Knüppel, M. (2006): *Bilanzierung von Verschmelzung nach Handelsrecht, Steuerrecht und IFRS.* Erich Schmidt Verlag, Berlin, 2007.
- [6] Lasák, J. (2010): *K některým důvodům nezbytné úpravy přeshraničních fúzí obchodních korporací.* Český finanční a účetní časopis, 2010, roč. 5, č. 4, s. 28-42.
- [7] Mařík, M. – Maříková, P. (2011): *Hodnotové báze pro oceňování podniků – stále otevřený problém.* Odhadce, 2011, roč. 17, č. 3-4, s. 37-56.
- [8] Pelák, J. (2006): *Některé aspekty účetnictví fúzí v ČR.* In Mokošová, D. – Hora, M. (eds.) *Účetnictví v procesu světové harmonizace.* Bratislava, Ekonomická univerzita v Bratislavě, 2006, s. 194-201.
- [9] Pelák, J. (2009): *Právně-účetní problémy vlastního kapitálu* In Vašeková, M. – Hora, M. (eds.): *Účtovnictví a auditorstvo v procese svetovej harmonizácie,* Bratislava, Ekonomická univerzita v Bratislavě, 2009, s. 156-159.
- [10] Podškubka, T. (2011): *Základní přístupy k ocenění ručení.* Auditor, 2011, roč. 18, č. 4, s. 17-20.
- [11] Sklenár, R. (2010): *Vypovedajúca schopnosť vlastného kapitálu v otváracjej súvahe pri premenách obchodných spoločností a družstev – transformácia oceňovacieho rozdielu z precenenia pri premenách.* In: Procházka, D. (ed.): *The 11th Annual Doctoral Conference of the Faculty of Finance and Accounting.* Praha, Oeconomica, 2010, s. 673–685.
- [12] Vomačková, H. (2011): *Účetnictví pro fúze a jeho současné problémy v České republice.* Český finanční a účetní časopis. 2011, roč. 6, č. 4, s. 16-31.

Vlastní kapitál v procesu přeměny společnosti a jeho účetní zobrazení

Jana Skálová

ABSTRAKT

Vlastní kapitál společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti je tvořen zejména vklady vlastníků, kumulovanými zisky a případně fondy z přecenění aktiv na reálnou hodnotu. Přecenění majetku a závazků na reálnou hodnotu je významné, pokud ve společnosti je uskutečněna fúze či rozdělení. Ocenění jmění znaleckým posudkem je důležité pro stanovení výše základního kapitálu nástupnické společnosti. Toto ocenění je nutno promítnout do účetnictví, což představuje poměrně složitý účetní problém. Jde tak o prosazení koncepce provázanosti obchodního práva s účetnictvím. Některé nedůslednosti v účetní úpravě však mohou vést k nadhodnocení aktiv a zvolení správného postupu bude důležitým úkolem pro účetní jednotky a auditory.

Klíčová slova: Vlastní kapitál; Goodwill; Ocenění jmění; Základní kapitál.

Equity during Transformations of Businesses and its Accounting Entry

ABSTRACT

Equity of a limited liability company or a joint stock company is mainly composed of contributions of shareholders, retained earnings or funds from revaluation of assets at fair value. The revaluation of assets and liabilities at fair value is substantial if the company has carried out a merger or a spin-off. The valuation of net assets in an expert opinion is important for the determination of the successor company registered capital. This valuation must be recorded in accounting and constitutes a rather complicated accounting issue. It enforces the concept of commercial law and accounting interconnection. Some discrepancies in accounting regulation may, however, result in the assets to be overestimated and the choice of a right procedure will be a challenging task for the accounting unit and its auditor.

Key words: Equity; Goodwill; Valuation of assets; Registered capital.

JEL classification: M41